

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การเก็บภาษีและผลกระทบต่อสังคมไทย พ.ศ.๒๕๑๖ - ๒๕๓๕
 ชื่อนิสิต นางสาวสุทธิพันธ์ ขุทรานนท์
 อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ชิตติมา พิทักษ์ไพรวรรณ
 ภาควิชา ประวัติศาสตร์
 ปีการศึกษา ๒๕๒๔

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงผลกระทบของการเก็บภาษีอากรต่อสังคมไทย ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงระบบการเก็บภาษีอากรในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงการศึกษาเรื่องนี้จะต้องพิจารณาทั้งโครงสร้างสังคม และเศรษฐกิจและสังคม ในการศึกษาเรื่องนี้จึงต้องพิจารณาทั้งโครงสร้างสังคม และโครงสร้างเศรษฐกิจแบบเดิม ตลอดจนวิธีการจัดเก็บภาษีอากรและการเปลี่ยนแปลง เพื่อจะได้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงสังคมมากขึ้น ทั้งในด้านสาเหตุ วิธีการ และผลจากการเปลี่ยนแปลง

ผลจากการศึกษาพบว่า แต่เดิมการจัดเก็บผลประโยชน์ของรัฐ ทำในรูป การเกณฑ์แรงงาน สงสิ่งของและเงินตรา สมัยรัตนโกสินทร์มีการเปลี่ยนแปลงการจัดเก็บครั้งสำคัญในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยการให้ระบบ เจ้าภาษีนายอากร ให้เอกชนเป็นผู้ผูกขาดภาษีอากร วิธีนี้เจ้าภาษีนายอากรจะประมูล เสนอเงินจำนวนหนึ่งให้กับรัฐแล้วไปเก็บรวบรวมเงินภาษีจากประชาชน กำไรของ เจ้าภาษีนายอากรขึ้นกับการติดตามเก็บเงินของเจ้าภาษีนายอากรเอง แมว่าระบบ เจ้าภาษีนายอากรจะทำรายได้จำนวนมากในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ระบบนี้ไดก่อให้เกิดข้อบกพร่องหลายประการ เนื่องจากรัฐบาลไม่สามารถควบคุมเจ้าภาษีนายอากรได้จริงจัง ราษฎรจึงเดือดร้อนจากการทุจริตหลายลักษณะ เช่น การตั้งภาษีอากรหลายประเภทและซ้ำซ้อน และที่สำคัญที่สุดในระยะต่อมาคือ

ระบบนี้มีส่วนเสริมให้กลุ่มขุนนางเติบโตขึ้นมาจากความสัมพันธ์กับเจ้าภาชีนายอากร และระบบสังคมแบบเดิมซึ่งเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มขุนนางมีอำนาจทางการเมือง และได้รับผลประโยชน์ในท้องถิ่นมาก ในขณะที่ส่วนกลางไม่มีโอกาสได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มที่เต็มหน่วย ด้วยเหตุนี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงปรับปรุงการเก็บภาษีอากรใหม่ พร้อม ๆ กับการปฏิรูปการคลังและการปฏิรูปการปกครอง โดยรัฐมีบทบาทในการควบคุมการจัดเก็บภาษีอากรมากขึ้น

✓ จุดเริ่มต้นในการปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษีอากรของพระองค์คือ การตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์ในปี พ.ศ. ๒๔๑๖ ซึ่งเป็นการปรับองค์กรการทำงานด้านการจัดเก็บภาษีอากรให้รัดกุมและมีประสิทธิภาพขึ้น ทั้งยังเป็นส่วนสำคัญในการตั้งและสร้างอำนาจรวมศูนย์ทางการเมืองไว้กับสถาบันพระมหากษัตริย์ เพราะพระมหากษัตริย์ทรงสามารถควบคุมรายรับรายจ่ายของแผ่นดินได้ใกล้ชิดขึ้น โดยผ่านองค์กรการจัดเก็บภาษีอากร ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ส่งผลให้อำนาจของขุนนางระดับต่าง ๆ ในส่วนกลางและหัวเมืองที่เคยมีส่วนเกี่ยวข้องและได้รับผลประโยชน์จากการเก็บภาษีอากรในรูปแบบเดิมต้องลดลง

ในส่วนของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงการเก็บภาษีอากรครั้งนี้ก็ยังคงรับภาระหนักในการเสียภาษีอากรเช่นเดิม และยังคงมิได้รับผลประโยชน์ตอบแทนโดยตรงจากรัฐ เนื่องจากการใช้จ่ายของรัฐบาลในสมัยต่าง ๆ มิได้เน้นหนักทางด้านการพัฒนาเกษตรกรรมและการค้าเท่าที่ควร หากให้ความสำคัญกับการพัฒนากองทัพ โดยเห็นความจำเป็นในแง่ความปลอดภัยและการป้องกันประเทศ ด้วยนโยบายของรัฐเช่นนี้ ฐานะทางเศรษฐกิจและสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่จึงไม่ได้ดีขึ้นไปกว่าเดิม